

«Den minste – først»

«Det hviler en hellighet over menneske og skaperverk»

Et samfunns humanitet blir vurdert ut fra hvordan de minste og mest sårbare blir tatt vare på.

Nå ved Olsok blir vi påmint vendepunktet i synet på hva et menneske er verd. Kristenretten vedtatt på Mostertinget i 1024, stadfestet det nye menneskesyn. Det mest kjente av endring, var forbudet mot å sette uønskede barn på skogen. «Spelet om heilag Olav» på Stiklestad har dette blant annet som sentralt tema.

Men kristningen av Norge kunne være brutal. En kan med rette spørre om hvor troverdig dette nye synet på mennesket var, når en så hva et menneskeliv ellers var verd? Avstanden fra liv til død var kort hvis en satte seg i mot kongens og makthavernes vilje.

Nå er det viktig å ha som perspektiv at vendingen fra «den gamle sed» til «den nye» tok tid. Ættesamfunnet som ga beskyttelse for sine egne med sin æreskodeks, hadde sin begrunnelse i den norrøne gudelære. Det var et voldelig samfunn hvor blodhevn var en æressak.

Dette lå dypt forankret i folkelivet.

Kristningskongene hadde møtt noe helt nytt. Barmhjertighet, nåde og respekt for selv den minste, uavhengig av slekt og ætt, var nerven i det kristne budskap. Men kongene var forståelig nok mye fortsatt «i det gamle». De anvendte den gamle maktens metoder for å innføre det nye. Slik skulle det bli i hundreår videre. Det tar tid for den kristne nåde og barmhjertighet å ta bolig i kropp, tanke og hjerte, - før kjærlighetens evangelium viser seg virkekraftig og troverdig i handling som i ord.

I vår tid strever vi fortsatt med det samme, selv om maktens utøvelse skjer i helt andre former og kommer til anvendelse og uttrykk på helt andre måter.

Hvordan skal Jesu Kristi kjærlighets budskap ta bolig i oss, og mellom oss?

Gjennom hele kirkehistorien har Jesusfortellingene fra Det nye testamente blitt fortalt og lest som korrektiv til alle makthaveres handlinger, særlig dersom de påstår å handle i Guds navn. De er nødvendige «motfortellinger» til herskernes egne fortellinger og historieskriving. Kristus levde ut kompromissløst at «den minste først», «de svakeste foran alt». Alltid når han kom til en ny by, søkte han opp de utstøtte og marginaliserte og ga dem all oppmerksomhet og støtte. De fikk sin verdighet bekreftet som mennesker. Med Kristus ser vi at det «hviler en hellighet» over menneske og skaperverk.

Frans av Assisi på 1200-tallet ble et viktig korrektiv til den rådende makt i kirka, gjennom at han leste og forstod Jesusfortellingene på en radikal måte. Han oppdaget på ny, og levde ut Jesu budskap om «den minste først». Dette førte til en folkebevegelse nedenfra som fornyet

kirka. Det samme skjedde med reformatoren Martin Luther på 1500-tallet. Han gjenoppdaget det sentrale i evangelieberetningene og Paulusbrevene, og løftet dette kraftfullt fram som en sterk røst nedenfra. Dette førte til splittelse i den vestlige kirke.

Olavsarven, Olavshistorien og Olavsfortellingene som står sentralt under Olsok, trenger stadig å bli lest kritisk i lys av Jesusfortellingene. Olavsarven kan og stå i fare for å representere nasjonens religiøse og politiske heroiske historie, hvor det herskende etnisk norske legitimerer sin rolle og status som dominant i kirke og samfunn. De kan slik gi næring til en tvilsom nasjonalisme. Disse fortellingene har tidvis fungert som undertrykkende overfor de som ikke tilhører det etnisk norske. Samene og taterne og andre i landet har kjent seg fremmedgjort når disse fortellingene er blitt ritualisert i kirka. De har opplevd å bli satt utenfor det kristne fellesskapet, fordi de ikke kjente igjen noe av sitt eget. Da er det nødvendig å lete etter, og løfte fram Olavsfortellingenes universielle karakter. I Olavsfortellingene finnes nerven fra Jesusfortellingene; «den minste - først» - «den undertrykte skal vernes» - «den husløse og fremmede skal hilses velkommen inn». I Kristus er menneskeheten ett. Dette er «motfortellingen» når Olavsarven oppfattes som heroisk, patriotisk og ekskluderende. Olavsfortellingene er «Kristus- og helgenfortellinger» slik fortellertradisjonen i middelalderen formidlet og forstod dem. Men de trenger å stå i kontinuerlig kritisk kontakt med Jesusfortellingene slik vi møter dem i Det nye testamente.

Alle mennesker er medsendt «en hellighet» av sin Skaper. Dette er sentralt i den kristne tro. Vi merker denne helligheten på avstand når vi kommer vårt medmenneske i møte. Vi kan merke etterpå om vi behandlet hverandre med verdighet, eller om den ene ble krenket, «gjort liten». Spørsmålet er om vi bekrefter hverandres «hellighet»? Ordet «hellig» betegner noe som ukrenkelig, dyrebart og umistelig, noe som ikke må vanæres, men behandles med ærefrykt og dyp respekt. I den kristne tradisjon er hellig/hellighet særlig knyttet til Gud og hans vesen og egenart. Moses fikk beskjed om å ta av seg skoene da han stod foran den brennende busken i ørkenen som Gud talte ut fra. Han stod overfor « Den hellige». I kristen teologi er «hellighetsbegrepet» og knyttet til menneske og skaperverk. Vi utfordres til å møte ethvert medmenneske med den respekt Moses gjorde overfor Gud i ørkenen. Vi står overfor «det hellige» i møte med den andre. Dette er ærefrykt for livet.

Teologen og etikeren Knud Løgstrup (1905 – 81) tenker seg at ethvert menneske er utrustet med en «urørlighetssone» som ikke skal krenkes. Denne forvaltes av mennesket selv. Det er en «hellighetsgrense» som ikke skal overskrides av andre. Alle mennesker har grenser som ikke skal krenkes, en sone nært seg selv som ikke skal røres. Også barnet har. Alle mennesker er medsendt «en hellighet».

Jesusfortellingene bærer med seg dette synet på ethvert menneske. Dette er utfordrende når vi står overfor et annet menneske som er kommet hit annensteds fra, og som ber om medmenneskelighet. Hvordan respekterer og bekrefter vi dets «hellighet», medsendt som beskyttelse fra Skaperen? - Romfolket, - asylbarna, - flyktningene, - de fattige og de marginaliserte og sårbare vi møter? Dette menneskesyn er tenkt å gi beskyttelse for oss alle.

Alle trenger vi å få bekreftet vår «hellighet» som mennesker. Det er dette som gjør medmenneskeligheten så dypt meningsfull.

Også naturen, skaperverket er omgitt av «hellighet», og skal møtes og forvaltes med varsomhet og respekt. En utfordrende tanke når vi opplever mer og mer å leve på «en såret jord». Jorden har og sin «urørighetssone». Vi må ha en levemåte og forvaltning som respekterer og viser varsomhet overfor de fine og sårbare grenser som er gitt for alt liv på jorda.

Dette er utfordringer som spinger ut av Olsok sitt religiøse budskap, som henter sin inspirasjon fra Jesusfortellingene.

Velsignet Olsok.